Jan Amler

Tvořivost a studium

Úvod

Když se zamyslím nad tím, co se mi vybaví za souvislosti mezi studiem a tvořivostí, uvědomím si, že škola vlastně neustále své studenty nutí něco tvořit. Dalo by se říci, že to je jeden ze základních principů výuky. Když je student nucen něco vyprodukovat, nemůže se omezit na pasivní přijímaní poznatků a libovolná aktivita je vždy přínosem.

O jisté tvorbě tedy není pochyb, ovšem nabízí se otázka jde-li taktéž o tvořivost. Po uvědomění si co je to vlastně tvořivost, se mi v kontrastu vybaví, co všechno studenti tvoří, když to dostanou za úkol. Škola téměř bezvýhradně nutí studenty vytvářet věci už nesčetněkrát vytvořené někým dříve. Sází často na dril a neustálé opakování téhož.

Studenti si velmi často tuto opakovanost uvědomují a objevuje se tu proto jakási

Inverzní tvořivost

Studenti bývají — alespoň statisticky — na určité duševní úrovni a dotýká se jich drilová triviálnost, se kterou jsou jim zadávány úlohy. Vznikají potom často promyšlené systémy jak distribuovat již jednou vytvořené věci. Pokouší se tím zefektivnit studium, když toto bereme jako boj (v malém) nebo přímo válku (v rozsahu celého studia) o zápočty, zkoušky a známky z nich. Student si jednoduše definuje svůj cíl a není to něco se naučit, něco dokázat, něco vytvořit, ale pouze s „úspěchem“ překlenout („přežít“) nějaké časové období, které si v časovém rozvrhu vyhradil ten, který předmět. Zajímavé je, že to skutečně funguje a člověk v některých případech obdrží známku zdarma a odchází znalostmi (školou, myšlenkami, . . .) neposkvrněn.

Vše je podřízeno strategii, která vede válečníka k diplomu. Na cestě za ním se objevují například nejrůznější taháky. Často se jedná přímo o umělecká díla, skvosty dokonalé mravenčí ruční práce nebo o sofistikované miniatury velice kvalitně typograficky upravené a vytištěné (mají i tu výhodu lehké rozmnožitelnosti a tedy i posílenosti armády).

Nebo třeba jednodušší záležitost: už několikrát odevzdané referáty. Často učitel spíš přijme tisíckrát omleté (je pravdou že osvědčené) řešení (takže vítězí student, co si to sehnal od starších kolegů) než sice nedodělaný ale nápaditý kus.

Dále se občas povede u zkoušky odevzdat předzpracovaný úkol. Pokud zná student předem všechny (nebo alespoň většinu) zadání (a takové případy jsou běžné), má možnost je všechny doma načisto vypracovat a v nestřeženém okamžiku je přibalit ke své práci během zkoušky. Pochopitelně se tohle všechno týká pouze písemné zkoušky.

Samozřejmě zůstává staré dobré opisování, které aplikoval během svého studia snad každý student. Mrzí mě například vtip, který se rozšířil v mém rodném městě o studentech fakulty, jež navštěvuji: „A jak by tohle řešil FAVkař? No, opsal by to."

Kdo je ostříleným stratégem a tímhle bojem se přímo baví, je schopen organizovat i větší akce jako třeba nějaký vyloženě špionážní systém (vysílačka apod.) nebo třeba že na nějakou špatně „hlídanou" zkoušku pošle kolegu, jemuž složení zkoušky nedělá problémy. Osobně jsem se z žádnou akcí tohoto typu nesetkal, je však hypoteticky možná.

Na tomhle místě musím zmínit systematičnost, se kterou někteří kantoři střeží regulérnost nějaké zkoušky. Je úchvatná preciznost, se kterou pečlivě rozsadí studenty, rozdají vlastní (dost nestandardní) papíry (které dokonce nesou nepatrné rozpoznávací značky maskované jako kazy papíru), kontrolují indexy (hlavně jestli odpovídá foto), pak obchází místnost (nejtaktičtější jsou pozice za zády studentů) a všímají si hlavně těch, kteří na chvíli ustali v psaní.

Zpět ale ke studentům. Člověk by řekl, že alespoň studenti drží při sobě, ale i tady funguje to, že tvořivý je jen někdo, ten to oddře a zbytek se sveze.

Co je vlastně příčinou téhle „inverzní" tvořivosti? Odpověď zná každý kdo někdy studoval. Jedná se o demotivační tendence veškerého vedení ve škole. Opět třeba úkoly, které jsou zadávány. Často jsou přímým výsměchem a volají po reprodukci dávno hotových úloh. Student se jen zdokonalí v zahlazovaní stop — texty přesází, programy přepíše, aby vypadaly jako jeho, pozmění některé myšlenky a uvede „svůj výtvor".

Osobně mi někdy vadí laxní přístup některých učitelů, který je jen dalším chladícím zařízením na zmrazování mých myšlenek. Stejně tak jako spolužáci: na některé mé nápady reagují jen úsměvem a kritikou a vytváří tak zcela nulový podnět. Osobně to cítím jako velice vyčerpávající.

Od učitelů by to asi vyžadovalo špetku kreativity při zadávání kupříkladu semestrálních prací. Ale nechci je shazovat, sám tuším, že oni taky nejsou nejspíš nikým a ničím příliš motivováni a už vůbec ne studenty — a kruh se bludně uzavírá.

Teď dost odbočím. Doufám, že to nebude na škodu. Sám si neodpustím trochu kritiky. Nechápu proč se přednášející nedokáží držet několika základních pravidel, aby jejich výklady za něco stály:

- Měli by znát tempo v jakém si studenti jsou schopni pořizovat poznámky. Důležité věci zásadně (co nejčitelněji a výrazně) psát (vzorce), popřípadě s upozorněním diktovat (definice) a zásadně na tabuli. A ne slide-show, kde nikdo nestíhá ani číst, natožpak psát. Slide se hodí tam, kde je třeba přesnost (nezkreslenost) obrázků nebo třeba jako osnova, nebo pro něco co si studenti nemusí zapisovat. Na tabuli by na konci měla zůstat určitá kostra odpřednášeného.

- Je znám čas, po který je člověk schopen udržet požadovanou pozornost (určitě to není 5 hodin náročné přednášky) a po něm by měl přednášející udělat jakousi duševní pauzu — mluvit něco co souvisí (popř. i nesouvisí) a co je vyloženě nevhodné k zapsání do poznámek, ale je skutečně zajímavé k poslechu: něco osobního, zážitek, vtip (něco jako veselá historka z natáčení). Musí to znít osobně (jako z hospody u piva) a mělo by to působit na (po)city a především ne příliš na rozum. Vhodné je, aby to bylo motivující. Nebo prostě nějak jinak studenty překvapit (něčím trochu neočekávaným).

- Věnovat trochu času (kreativního) vymýšlení zadání libovolných úkolů, prací a projektů. Řekl bych, že jediným místem, kde se nějaká kreativita studentů v dnešní době projeví je až diplomka (a i tady znám případy lidí, kteří ji vyložené opsali).

Vraťme se zase zpátky k hlavnímu tématu. Předkládám tady tyto postřehy, protože mě tenhle typ „kreativity“ tak nějak fascinuje. Osobně mohu říci, že při jakémkoli podvádění při zkouškách zažívám daleko horší pocity než když to jednoduše neumím, což mě docela odrazuje od nějakého nedovoleného postupu. U samostatných prací na doma mě většinou daná problematika zajímá a věnuji jí určitý čas, avšak většinou pouze z vlastní vybrané perspektivy a odevzdanou práci většinou tvoří kompromis mezi kopií něčeho už hotového a vlastní tvořivostí. Člověka ale opravdu odradí případ kdy něco beru poctivě a dám si tu práci skutečně tvořit a dopadnu hůře (navenek, uvnitř jsem bohatší) než někdo kdo si tu práci nedal. Příkladem zůstane několik zkoušek, kde jsem se svými znalostmi jen tak tak uspěl a kolegové s taháky mají jedničky aniž by „tušili“. Opět demotivace.

Jisté je že tahle tvořivost oplývá stejnými atributy jako její protějšek: nápady, inovace, radost z úspěchu, …Jen prostředky, které vysvětily účel, jsou trochu proti srsti.

Zajímavé je, že přesto přeze všechno je naše škola považovaná sice ne za „drill-many“, kteří si všechno pamatují, ale za schopné lidi, kterým to „pálí“. Jak to tedy musí vypadat na ekonomkách nebo právu? Sám o tom mám barvité zvěsti a říkám si, jestli jsem neměl jít na práva, ale to bych asi opravdu nedělal už vůbec nic.

„Ta druhá“ tvořivost

Mám spoustu schopných spolužáků, kteří toho dost umí, ale vadí mi jejich kritičnost a absence jakési hyperaktivity a nadšení do bláznivých nápadů. Sám často vymýšlím spoustu nesmyslů, které nikdy nerealizuji, ale jsou pro mě nesmírně důležité a pečlivě si je zapisuji.

Musím přiznat, že přece jenom občas i ve škole člověk něco vytvoří (a je to kreativní), ale bohužel se stává, že to stejně nikdo příliš neocení a zůstává jen vnitřní uspokojení. Zajímavým oceněním v tomto směru je zájem mladších kolegů okopírovat vaší práci. Ne vždy je to tak tvrdé a třeba z vaší práce jen čerpají inspiraci, ale už jsem viděl i pár dost drsných rekordů.

Řekl bych, že programátor nebo inženýr obecně musí být zčásti kreativní, pokud má za něco stát. A tohle se očividně nedá prohlásit o každé profesi. Ať už je to záležitostí vysoko- nebo středoškolského vzdělání.

Člověk by nevěřil, co všechno jiného vznikne během studia na vysoké škole. Student je v duševním a fyzickém rozkvětu, má relitvní svobodu, většinou bývá dál od domova. Tím vzniká prostor pro tvořivost, téměř bez výhrad však mimo prostory univerzity. Na kolejích se konfrontují nejrůznější osobnosti, které se vzájemně podporují v nejrůznějších aktivitách (mimoškolních) a vítězí s hravostí (ještě) dítěte, ale se svobodou a mocí (téměř) dospělého člověka. Jediným problémem vždy byly a budou prostředky (peníze).

Závěr

V celé téhle krátké úvaze jsem se snažil ukázat spíše tvrdou realitu než se rozplývat nad tím, co všechno se mi podařilo během studia vytvořit.

Tvořivost ke studiu určitě patří, jen si nejsem jist jestli tak, jak si mnozí mohou představovat.